

Tusen arter är inte hotade av skogsbruket

Under de senaste två regeringarna har arealen skyddad skog och registrerade nyckelbiotoper ökat kraftigt. Som förklaring till denna politik används återkommande argumentet att många arter i Sverige hotas av det moderna skogsbruket. Låt oss därför pröva detta påstående och sedan resonera kring hur man bäst befrämjar biologisk mångfald.

Den svenska Rödlistans senaste utgåva från 2015 listar 1193 skogslevande arter som hotade (IUCN-s kategorier CR+EN+VU). Detta missförstås ofta och inte sällan medvetet, som att de skulle vara hotade av skogsbruket. Vad som i första hand menas är att arterna är mycket ovanliga, att de är kända i mycket begränsade områden och/eller att deras antal förefaller minska. De kan vara missgynnade av människans brukande av naturen, men de kan också minska av andra skäl.

Ingen art som försvunnit ur Sverige under senare år är globalt utdöd. Arterna i den svenska Rödlistan är knappast hotade av global utrotning, och som vi skall se är risken för att de skall försvinna från Sverige också mycket liten. I synnerhet är risken för arter som lever i barrskogsbältet mycket liten.

Rödlistan är ett bra instrument för att på ett organiserat sätt hålla ordning på ovanliga arters utveckling, vilket också ger indata till var åtgärder för deras skydd kan göra mest nytta. Hotklasserna ger dock en mycket skev bild av risken för utdöende, kanske framförallt i våra skogar.

Runt 1970 började dagens storskaliga skogsbruk få allmänt genomslag i Sverige. Under 1970-talet introducerades stora maskiner i skogsbruket och av olika skäl användes de till att under kort tid ta upp mycket stora hyggen, vilket kritiserades synnerligen aktivt i media. Om det storskaliga skogsbruket leder till att arter försvinner från Sverige, skulle detta rimligen ha varit mest synligt under och strax efter den här perioden. Under hand har nämligen den årliga slutavverkningsarealen minskat och de enskilda hyggerna har blivit mycket mindre. Dessutom har den så kallade vardagshänsynen ökat, som bland annat innebär att enskilda träd, grupper av träd och torrträd lämnas. Dessutom har arealerna formellt och frivilligt skyddad skog ökat kraftigt.

Artdatabanken vid SLU, som är ansvariga för Rödlistan, klassar ändå som sagt 1193 skogsarter som hotade. Det finns därför goda skäl att jämföra detta antal med hur många skogsarter som faktiskt dött ut i Sverige efter 1970 när skogsbruket kan sägas ha gått över i en mer intensiv fas i stora delar av landet – det är åtta stycken! Ingen av dessa arter har dött ut globalt.

Låt oss nu titta lite närmare på de här åtta arterna:

1 Svart stork: I världen livskraftig. I Sverige minskade populationen drastiskt efter 1850. Enstaka häckningar skedde under 1940-50-talen, varefter arten försvann. Arten ökar i Baltikum och Polen. Arten kräver stora boträd, samt vattendrag med fisk på grunt vatten. En tillfällig häckning 1992 gör att arten kan betraktas som utdöd efter 1970.

2 Dacne ruffrons: Skalbagge endast känd från Skåne. Länge var arten känd endast genom fynd från 1800-talet, men under 2016 har den återfunnits på flera lokaler i Malmö. Kommer med lite tur att avföras som utdöd i Rödlistan 2020. Finns i Danmark och från Västeuropa till Ryssland.

3 Mellanspett: Levde tidigare i Skåne, Blekinge, Småland, Halland, Sörmland och delar av Östergötland. Arten minskade kraftigt i slutet av 1970-talet och försvann 1982. Arten har setts i Sverige därefter, senast med två fynd på Gotland 2015. Stabil i Polen, ökar bland annat i Belgien och Nederländerna.

4 Praktgrusmossa. Känd endast från två lokaler i Sverige, senast sedd år 1985 (Halland). Växte på bar lerjord i lövskog. Finns spridd mycket sparsamt i stora delar av världen, inklusive Centraleuropa.

5 Förgyllt metallfly. Det första fyndet gjordes 1887 i Skåne, det dröjde därefter till 1944 innan arten påträffades igen, också i Skåne. Arten var mellan 1973-1993 endast känd från en lokal. Detta område har under 1990-talet kalavverkats och granplanterats och skånska fynd av arten saknas efter 1993. Återfanns på Gotland 2003. Finns i Baltikum och Danmark.

6 Tryfjäril. Påträffades första gången i Skåne 1946, därefter även i Blekinge. Arten ökade i Danmark vid samma tid. På Stenshuvud noterades 1969 de sista exemplaren i Sverige. I England har en anpassning till yngre barrskog ägt rum. Arten finns också i Baltikum.

7 Hedbålmossa. Arten är i Sverige endast funnen 1965 på tre ställen på Hallands Väderö i Skåne. Finns på både norra och södra halvklottet, i vårt närområde funnen i Polen.

8 Trapetstecknat jordfly. Ett exemplar uppges vara funnet under 1800-talet i Skåne. Har med UV-ljusfångst sedan 1950-talet mycket sällan konstaterats som migrant. Tre individer påträffades 2006 på Öland och Gotland. Utdöd i Danmark från 1989, mycket sällsynt i länderna närmast Östersjön. Finns även i Skottland, Irland, Spanien, Italien, Jugoslavien och Bulgarien, Ryssland, Kina, Japan och Korea.

Försvinnandet av arter från Sverige ökar inte

Vi kan alltså konstatera att antalet arter som försvunnit från Sverige (men vanligen är kända i Sveriges närområde) de senaste knappa 50 åren är mycket litet. Ett annat argument för den pågående kraftiga ökningen av arealen skyddad skog skulle kunna vara att utdöendet accelererar.

I Rödlistan är 1193 arter som är beroende av skog klassade som hotade (IUCN-s kategorier CR+EN+VU). Under de senaste 50 åren är antalet såsom visat ovan 8 stycken, varav det stora flertalet levde i landets södra och sydöstra gränsområden.

Så här ser antalet från Sverige försvunna arter ut från 1800-talet och framåt:

1800-talet: 28
1900-1929: 9
1930-1969: 23
1970-2015: 8

Det finns som synes ingen ökning av antalet skogslevande arter som försvinner ur Sverige. Efter 1970 har antalet snarast sjunkit.

Åtta skogslevande arter har alltså försvunnit från Sverige efter 1970 – vilka slutsatser kan vi dra?

Ur listan över försvunna arter konstaterar vi följande:

I Rödlistan är 1193 skogsberoende arter klassade som hotade (IUCN-s klasser CR+EN+VU). Antalet faktiskt utdöda sådana arter i Sverige under de senaste 50 åren, vilket som ovan visat är blott 8 stycken, varav det stora flertalet levde i landets södra och sydöstra gränsområden. Rödlistan klassificering av hot överdriver drastiskt risken för utdöende, vilket också väl demonstrerats i en artikel i Land Skogsbruk av professor Dag Lindgren (Rödlistan överdriver hotet mot arterna. Land Skogsbruk 22 april 2018).

2 Ingen av de åtta arterna är globalt utdöd. De flesta finns i något eller några av våra grannländer. Arter som tidigare betraktats som utdöda återregistreras ibland såsom förekommande i Sverige, antingen på grund av migration eller av nytt fynd. Det är inte ovanligt att de därefter försvinner igen. Exempel på sådana arter bland de åtta här beskrivna försvunna arterna är svart stork och mellanspett.

3 De flesta av de åtta arterna var kända i ett ytterligt litet antal exemplar i Sverige.

4 Av de 8 arterna, levde 4 i Skåne och hela 6 stycken huvudsakligen i landets sydligaste och sydöstligaste delar. Detta indikerar starkt att arterna över tid ambulerat över Sveriges södra och sydöstra gränser, vilket också beskrivs i flera av Rödlistans artbeskrivningar.

5 Av de åtta arterna kan bara försvinnandet av svart stork, mellanspett och tryfjäril i någon mån knytas till skogsbruket, där avverkning av boträd samt ersättande av lövskog och död ved med barrskog förefaller ha haft betydelse. Idag görs omfattande ansträngningar inom skogsbruket för att förbättra dessa betingelser.

6 Det finns ingen ökning av antalet skogslevande arter som försvinner ur Sverige. Efter 1970 har antalet snarast sjunkit.

7 Att totalskydda en allt större andel av Sveriges skogar är en oerhört kostsam metod, som inte är fokuserad vare sig på de mest utsatta arterna eller regionerna av landet, men som skapar stora problem och kostnader för enskilda skogsägare, för landsbygden och för samhället i sin helhet.

8 Riktade åtgärder i de mest känsliga miljöerna, framförallt lövskogar i södra Sverige, men även genom utvecklad vardagshänsyn i skogsbruket i allmänhet, är rimligen oerhört mycket mer effektivt än totalt skydd. Bland livsmiljöer där relativt små insatser verkligen kan göra stor nytta, kan nämnas lövskogar i södra Sverige samt övergångszoner mellan jord- och skogsbruk.

9 Riktade åtgärder för specifika hotade nyckelarter, såsom exempelvis svart stork och mellanspett, kan med stor sannolikhet förbättra betingelserna även för andra arter och detta till en mycket lägre kostnad än totalskydd av stora arealer.

Låt oss ägna oss åt verkliga problem!

Åtta utdöda skogsarter på knappa 50 år utgör 0,67 % av det antal (1193) som Rödlistan nu uppger som hotade. Med samma takt skulle det ta över 7000 år innan samtliga 1193 nu listade som hotade hunnit dö ut, men om vi dessutom tar hänsyn till att flera av de arter som dör ut är ambulerande över Sveriges gränser, att bättre åtgärder för artbevarande nu tillkommit och ständigt utvecklas, och att de åtta arterna var betydligt ovanligare än medeltalet i Rödlistan, finns det mycket goda skäl att anta att de inte kommer att dö ut under överskådlig framtid.

Sverige har 28 miljoner hektar skog, det är vår dominerande naturtyp. Totalt har 8 arter registrerats som lokalt utdöda efter 1970. Som jämförelse kan nämnas att Sverige har 3,4 miljoner hektar jordbruksmark, inklusive åkrar, ängar och betesmarker. I de miljöerna har totalt 10 arter försvunnit under samma tid. Detta motsvarar ett utdöende sett till areal i storleksordningen som är 10 gånger högre än i skog.

Det finns flera logiska skäl till den här stora skillnaden. Skogsbruket bedrivs med olika intensitet på olika platser och beroende på ägare. Vi har dessutom myrholmar, stränder, impediment och skogar i fjälldalar som inte brukas alls. Till detta kommer de mycket stora arealerna formellt och frivilligt skyddad skog. Andelen av vår skogsareal som är undantagen från skötsel utgör omkring 30 procent eller 8 miljoner hektar, vilket motsvarar mer än dubbelt så mycket som hela jordbruksarealen. Åtminstone från 1990-talets början bedrivs dessutom ett intensivt arbete med att utveckla

vardagshänsynen i skogsbruket, genom att bland annat lämna träd, trädgrupper, döda träd och liggande ved, samt genom att gynna lövträd av olika arter i barrskogarna. Allt dessa faktorer bidrar till att utdöende i våra skogar, och framförallt i våra barrdominerade skogar, är synnerligen ovanligt och dessutom avtagande.

I jordbruksmarkerna är situationen annorlunda. Brukandet är förstås mycket mer intensivt och även betesmarker och ängar drivs mer intensivt nu än tidigare, samtidigt som de minsta och mest avlägsna markerna ofta växer igen, eller planteras igen, med skog. Sedan 1950 har 950 000 hektar åker lagts ned. Till den press på biodiversiteten som detta utgör, kan läggas att många arter är beroende av äldre tiders jordbruksmetoder, samt att bekämpningsmedel gör livet svårt för många växter, insekter och fåglar. Arter som tidigare levt i jordbruksmiljö eller i gränzonen mellan jord- och skogsbruk, eller som är beroende av öppna diken, blir också allt mer trängda. Det är således inte svårt att förstå att sett till arealen omkring tio gånger fler jordbruksberoende än skogslevande arter försvunnit, såväl totalt som sedan 1970.

Det är därför inte rimligt att öka arealen skyddad skog nu – det borde skyddas mycket högre andel naturbeten och liknande. Fler lantbrukare borde också få ersättning för att på en del av sina arealer bedriva artbefrämjande skötsel.

Det är hög tid att ompröva Sveriges politik för naturskydd i skogen. Vi vill göra ett avbrott i skyddandet av nya områden, liksom i inventering och registrering av nyckelbiotoper. Vi vill att berörda myndigheter noga analyserar vad som hittills skyddas och att framtida ytterligare skydd görs genom omfördelning, inte genom ytterligare ökade arealer. Vi vill samtidigt öka insatserna för de mest utsatta arterna genom åtgärder för att förbättra de miljöer dessa behöver, i skogs- såväl som jordbruksmarker. Vi vill skydda skogsägare, landsbygdsbor och skogsindustrins anställda mot icke ändamålsenliga åtgärder.

Risken för att privata skogsägare förlorar tilltron till såväl skogsskötsel som till det allmänna med nuvarande system är överhängande. Om en familj efter kanske generationers skötsel av sin skog förhindras att avverka när man lämnar in avverkningsanmälan, kommer med stor sannolikhet familjens och dess bekantskapskrets framtida investeringsvilja i skogsskötsel att påverkas.

Vi står inför stora utmaningar för att uppfylla våra löften i olika internationella avtal såsom Agenda 2030 och Parisavtalet. Låt ansvarsfullt bruk av våra skogar och dess produkter vara en del av lösningen på framtidens verkliga problem!

MATS NORDBERG

Skoglig doktor

Skogspolitisk talesperson för Sverigedemokraterna